

Gezondheidsvaardigheden in de eerste lijn deelsessie 6

Maria van den Muijsenbergh, huisarts / senior adviseur van Pharos

Helena Kosec, projectleider / adviseur van Pharos

Guusje Neijens, verpleegkundige expert diabetes van Carinova

De Diabetist

PHAROS

Wat zijn gezondheidsvaardigheden?

Gezondheidsvaardigheden zijn de individuele competenties die nodig zijn om goed met gezondheid en ziekte om te kunnen gaan.

Uit 'Gezondheidsvaardigheden en Informed Consent, NIGZ 2006'

Welke vaardigheden zijn gezondheidsvaardigheden?

- Leesvaardigheid
- Cijfervaardigheid
- Mediavaardigheid
- Contactvaardigheid
- Onderhandelingsvaardigheid

Soorten gezondheidsvaardigheden

- Functionele gezondheidsvaardigheden: spreken, lezen, schrijven, rekenen
- Interactieve gezondheidsvaardigheden: het vermogen om informatie te verkrijgen en deze toe te passen op de eigen situatie
- Kritische gezondheidsvaardigheden: het vermogen om informatie kritisch te analyseren en te gebruiken om meer greep op eigen leven te krijgen

Omvang laaggeletterdheid

- Aantal functioneel analfabeten boven 16 jaar: 1.500.000
- Aantal autochtone analfabeten: 1.000.000
- Aantal allochtone analfabeten: 500.000
- 90% van niet-westerse allochtone vrouwen boven 50 jaar heeft hulp nodig voor een bezoek aan de huisarts

Uit 'Van A tot Z betrokken 'Aanvalsplan Laaggeletterdheid 2006-2010''

Gezondheid en zorggebruik van laaggeletterden

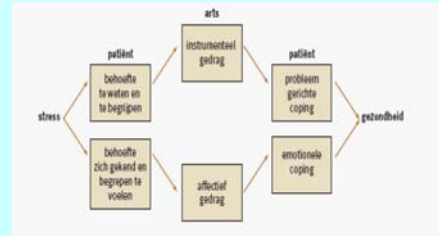
- Slechtere ervaren gezondheid en minder goede gezondheid
- Hogere prevalentie van chronische aandoeningen: o.a. hart- en vaatziekten en diabetes
- Meer gebruik van huisarts en medisch specialist
- Vaker gebruik van fysiotherapie en opname in een ziekenhuis
- Geringe therapietrouw bij medicatie
- Grotere sterftetekans (1,5 maal)

Allochtone laaggeletterden scoren op alle genoemde punten nog slechter dan autochtone laaggeletterden

Groepen met een verhoogde kans op een laag niveau van gezondheidsvaardigheden

- Ouderen
- Mensen met een lage SES (o.a. laag opgeleiden en mensen met een laag inkomen)
- Migranten

Instrumentele en emotionele aspecten in de communicatie arts/patiënt

Hoe kunt u een patiënt met beperkte gezondheidsvaardigheden herkennen?

- Niet volledig of onjuist ingevulde formulieren
- Niet komen op een afspraak
- Zich niet houden aan het behandelingsplan
- Een patiënt zegt zijn/haar medicijnen in te nemen, maar uit laboratoriumonderzoek blijkt dit niet het geval te zijn

Wat kunt u doen?

- Verbale communicatie verbeteren
- Schriftelijke communicatie verbeteren
- Zelfzorg van uw patiënt versterken
- Gebruik maken van ondersteunende systemen rondom uw patiënt
- Uw praktijk toegankelijker maken voor uw patiënt

Verbale communicatie verbeteren

- Welkom heten
- Oogcontact
- Langzaam spreken
- Inhoud beperkt houden
- "Teach- Back" techniek gebruiken
- Belangrijke punten herhalen
- Spreektaal gebruiken, vermijden van medisch jargon
- Tekeningen en illustraties gebruiken

"Teach-back"

- Patiënt vragen om in eigen woorden te herhalen wat hij/zij wil weten of doen zonder een gevoel van schaamte bij hem/haar op te wekken
- "Teach-back" is geen techniek om te testen of de patiënt het begrijpt, maar of u het goed hebt uitgelegd
- "Teach-back" is een kans om uw informatie te herhalen en bij te stellen

Schriftelijke communicatie

- Schriftelijke informatie alleen werkt niet
- Combineer verbale informatie met schriftelijk materiaal
- Gebruik makkelijk leesbaar materiaal
- Gebruik geïllustreerd materiaal
- Maak zelf simpele tekeningen tijdens het gesprek

Zelfzorg versterken

- Stimuleer uw patiënt om vragen te stellen
- Maak een actieplan met uw patiënt
- Leer uw patiënt zijn/haar medicijnen op de juiste manier in te nemen
- Vraag uw patiënt om feedback

Gebruik van ondersteunend systeem

- Breng uw patiënt in contact met andere organisaties binnen en buiten het medisch circuit die hem/haar verder kunnen ondersteunen: b.v. MW, zelforganisaties voor migranten en vrouwenorganisaties
- Stimuleer uw patiënt om gebruik te maken van voorzieningen en projecten in de samenleving

Praktijk toegankelijker maken

- Versterk dienstverlenende houding onder uw medewerkers
- Vraag alleen naar meest noodzakelijke informatie bij het maken van een afspraak en geef informatie over het adres van uw praktijk
- Ondersteun uw patiënt met het invullen van formulieren en andere formaliteiten
- Leg uit wat de ziekteverzekering van uw patiënt inhoudt
- Ondersteun uw verbale informatie met brochures en herhaal de belangrijke punten

Methodieken en Materialen VS 1.

- *Health Literacy Universal Precautions Toolkit*, Agency for Healthcare Research and Quality
- *Health Literacy Practices in Primary Care Settings: Examples from the Field*, Barrett SE, Pureyear JS, Westpheling K.
- *Health literacy in primary Care: A Clinician's Guide*, G.G. Meyer en M. Villaire, Springer Publishing Company (2007)

Methodieken en materialen VS 2.

- *Quick assessment of literacy in primary care: the newest vital sign*, B.D. Weiss, M.Z. Mays, W. Martz, K. Merriam Castro, D.A. DeWalt, M.P. Pignone, J. Mackbee, F.A. Hale, *Annals of Family Medicine* 2005
- *Health Literacy in Primary Health Care*, H.Keleher, V. Hagger, *Australian Journal of Primary Health*, 2007
- *Teaching Patients with Low Literacy Skills*, C. Doak, L. Doak, J. Root, J.B., 1996
- *Health literacy and patient safety: Help Patients Understand*, Manual for Clinicians, B. D. Weiss, 2007

**Websites methodieken en materialen
Nederland**

- <http://www.nigz.nl/index.cfm?act=dossiers.inzien&var dossier=51> (NIGZ dossier gezondheidsvaardigheden)
- <http://www.nigz.nl/index.cfm?act=toolkit.tekst&var pag=1&pagina=107&a=106&b=107> (Toolkit gezondheidsvaardigheden)

Informatieve websites 1.

- www.ilonakickbusch.com/health-literacy/health-literacy-gastein.pdf
- www.steffie.nl
- www.almerebreedtv.nl (zoekterm Patiënt 1)
- www.retailinjapan.blogspot.com/2009/11/niet-alleen-voor-kinderen.html (materiaal gericht op het vergroten van zelfmedicatie uit Japan)
- <http://tinyurl.com/2g8slt2> (brochure voedselveiligheid)

Informatieve websites 2.

- www.prikenbescherm.nl/inenting-in-hetkort/hoekrijggebmhk
- www.vitaphone.nl/index.php?page+pico-intro
- www.pillkey.eu
- www.pharos.nl/home/pharos_news/1/445/
- www.nwo.nl/nwohome.nsf/pages/NWOA_7U6AZN
- www.leesbaaronderzoek.nl